

Mit vár a tanuló az iskolától?

Egy iskolai közvéleménykutatás eredményei

VARGA SÁNDOR

Gyakran tapasztaljuk, hogy iskolánk tanulói nem olyan teljesítményt nyújtanak, mint amilyet elvárunk tőlük. A tanári szobában ez mindennapos beszédtema. Azt azonban csak sejtjük, vagy gyakran csak feltételezzük, hogy a tanulók mit várnak el tőlünk, pedagógusoktól. A kérdés fölvetése azért is időszzerű, mert – minden valószínűség szerint – a társadalmi változások okán nekünk is változtatnunk kell oktatói-nevelői munkánkon.

Ehhez a kérdéskörhöz kapcsolódik az Új Pedagógiai Szemle 1991/6. számában Halász Gábor: *“Mit vár a társadalom az iskolától?”* című tanulmánya. Ennek nyomán gondoltam arra, hogy ugyanolyan szempontok alapján megvizsgáljam: hogyan vélekednek a tanulók azokról a pedagógiai feladatokról, amelyeknek megoldása a pedagógusokra, illetve a felnőtt társadalomra tartozik, de amelyeket egyébként nélkülük nem tudunk megoldani. (Cikkemben a felnőtt társadalomra – szülőkre, nagyszülőkre – vonatkozó adatok Halász Gábor idézett tanulmányából valók.)

A közvéleménykutatásba négy szakközépiskolai osztály összesen 99 tanulóját vontam be. A megkérdezett tanulóknak egy kérdőívet kellett kitölteniök, amely 20 olyan – ábécérendbe szedett – feladatot tartalmazott, amelyeknek elvégzése várható az iskolá(k)tól. Minden tanulót arra kértem, hogy a kérdőívben szereplő feladatokat csoportosítsa aszerint, hogy számára nagyon fontosak (1), kevésbé fontosak (2), nem fontosak (3). Ezen túlmenően arra is kértem a tanulókat, hogy a feladatokat egy külön lapon helyezték rangsorba oly módon, hogy első helyre kerüljön a legfontosabbnak tartott feladat, utolsó helyre pedig az, amelyet a legkevésbé tartanak fontosnak.

A 20 feladat ilyen értékelése véleményem szerint jó tájékoztatást ad arról, mit várnak a tanulók az iskolától, s talán arra is rávilágít, hogy nekünk, pedagógusoknak *mire érdemes figyelnünk*.

Az iskolától elvárt feladatok

Mint az 1. sz. táblázatból látható a tanulók válaszai jelentősen eltérnek a felnőtt társadalom válaszaitól. Ezt természetesnek tarthatjuk, összhangban lévőknek az életkori sajátosságokkal, valamint azzal, hogy a tanuló értékrendje más, mint a felnőtteké. Ez az eltérés természetes módon adódik a személyes élmények, tapasztalatok, *elképzelések* másságából.

Az egyik legfigyelemreméltóbb eltérés a fontossági rangsor élén mutatkozik. A tanulók az iskolával kapcsolatos elvárásaikban – mindent elsőpró módon – az első helyre helyezték “a gondolkodás, értelem fejlesztését”. A megkérdezett tanulók mindegyike “fontos”-nak tartotta ezt. Ezt követi az “egy jó szakma elsajátítása”, “a mozgás és sportolási lehetőség”, “az anyanyelv megfelelő elsajátítása”, majd az

"idegen nyelvek megtanítása". Csupa olyan feladatról (értékről) van szó, amely önmaguk felé irányul, mintegy személyiségük kiteljesítése.

A felnőttek rangsorában az első két helyen álló feladat: "tisztességre, erkölcsre nevelés", és "rendre, fegyelemre nevelés" mintha egy kívülre irányuló értékrendet villantana fel, amelyben a környezettel való konformitásra helyeződik a hangsúly. Csak ezután következnek az intellektuális feladatok, sorrendben: "az anyanyelv megfelelő elsajátítása", "egy jó szakma elsajátítása", és az "egyéni képességek fejlesztése".

1. táblázat

A feladatok rangsora aszerint, hogy melyiket sorolták a legtöbben a NAGYON FONTOS és a KEVÉSBÉ FONTOS kategóriába (százalékban, az "együtt" sorrendjében).

	A tanulók rangsora		A felnőttek rangsora*		
	Nagyon fontos	Nagyon fontos és Kevésbé fontos együtt	Nagyon fontos	Nagyon fontos és Kevésbé fontos	együtt
1. A gondolkodás, értelem fejlesztése	96,68	100,0	63,4	82,3	(6.)
2. Egy jó szakma elsajátítása	91,81	98,5	60,5	93,8	(4.)
3. Mozgás és sportolási lehetőség	63,93	96,7	46,3	81,4	(8.)
4. Az anyanyelv megfelelő elsajátítása	85,73	96,5	65,4	85,4	(3.)
5. Idegen nyelvek megtanítása	49,39	95,5	56,3	79,5	(9.)
6. Tudományos ismeretek átadása	53,46	93,4	43,7	76,3	(14.)
7. Tisztességre, erkölcsre nevelés	53,42	91,3	68,3	87,8	(1.)
8. A közösségi szellem fejlesztése	33,52	90,7	31,4	72,8	(16.)
9. Felkészítés a továbbtanulásra	46,51	90,6	56,6	82,2	(7.)
10. Egyéni képességek fejlesztése	62,38	87,5	62,6	82,5	(5.)
11. Rendre, fegyelemre nevelés	39,41	86,5	62,6	86,0	(2.)
12. A haza szeretetére nevelés	43,35	86,1	50,9	77,1	(12.)
13. Másokkal való együttműködésre nevelés	38,55	85,6	40,2	76,5	(13.)
14. Szeretetteljes bánásmód	42,34	83,9	48,6	78,1	(11.)
15. Játék, szórakozás, kellemes elfoglaltság	27,42	80,9	22,3	63,5	(17.)
16. Szexuális nevelés	24,31	74,6	18,5	54,8	(19.)
17. Magyar nemzeti hagyományok megismertetése	11,62	71,6	39,4	79,2	(10.)
18. Megfelelő étkeztetés, napközi ellátás	41,70	68,0	37,2	74,0	(15.)
19. Politikai, állampolgári nevelés	11,32	62,8	11,1	42,4	(20.)
20. Vallásos nevelés	7,51	36,2	28,0	62,7	(18.)

* Forrás: Halász Gábor: Mit vár a társadalom az iskolától?, Új Pedagógiai Szemle 1991/6.

A tanulók a hatodik helyre rangsorolták a "tudományos ismeretek átadását", a felnőttek a 14. helyre; a hetedikre a "tisztességre, erkölcsre nevelést" – a felnőtteknél ez az első.

A 8-9. helyen álló "a közösségi szellem fejlesztése" és a "felkészítés a továbbtanulásra" között alig van különbség. A felnőtteknél ez a két feladat a 16. és a 7. helyen áll. A tanulók körében az "egyéni képességek fejlesztése" csupán a 10. helyet érdemelte ki. A felnőttek inkább bíznák az iskolára ennek a feladatnak a megoldását, ugyanis a 5. helyre rangsorolták.

A diákok körében a helyezési számok mellett nagyobb százalékos értékeket találunk, mint a felnőtteknél. Ennek nyilvánvaló oka a vizsgált tanulói közösség viszonylag egységes (homogén) jellegében keresendő. Az arányok és a sorrend

viszont ugyanúgy tanulságos, mint a felnőtt társadalom körében végzett vizsgálódás eredményei. Az eddigiek is, de különösen a táblázat második fele bizonyítja, hogy a tanulók túlnyomó többsége az itt felsorolt feladatok majd mindegyikét az iskolai munka fontos területének tekinti. *Sokat várnak tehát az iskolától!*

Feltűnő a "magyar nemzeti hagyományok" és a "politikai, állampolgári nevelés" "hátrányos" helyezése. Az előbbi a felnőttek körében a 10. helyen áll, míg a politikai nevelésről nekik is lesújtó a véleményük – az utolsó helyre tették. Iskolánk tanulói a vallásos nevelést tekintették olyannak, ami szerintük nem igazán az iskola feladata (utolsó hely). A felnőttek is csak a 18. helyre tették, igaz, kétszer akkora százalékkal.

Ha a nagyon fontos és a kevésbé fontos kategóriákat szétválasztjuk, és csak az igazán fontosakat vizsgáljuk, némiképp eltérő rangsorolást kapunk. Az első és a második helyen nincs változás, a harmadik helyre került azonban "az anyanyelv megfelelő elsajátítása". Jelentős százalékpontnyi különbséggel követi a "mozgás és a sportolási lehetőség", és az ötödik helyre emelkedett az "egyéni képességek fejlesztése". Nem meglepő, ám figyelmet érdemlő a "megfelelő étkeztetés, napközi ellátás" 18. helyről a 12-re emelkedése, és a "szeretetteljes bánásmód" 11. helyezése – pl. a hagyományosnak is mondható "rendre, fegyelemre neveléssel" szemben.

A feladatok relatív fontossága

Az előzőekben azt mértem, *mit* tartanak általában fontosnak a tanulók. Ebben a fejezetben pedig azt vizsgálom, egymáshoz képest *mennyire* tartják fontosnak az általuk megjelölt pedagógiai feladatokat. Némi meglepetésemre a fontosság szerinti sorrend és a rangpozíciós sorrend között viszonylag kevés a különbség. Valószínűleg azért van ez így, mert a tanulók kevés feladatról vallották azt, hogy nem fontos (a lehetséges válaszok 16,56%-ában). Tanulságos azonban mégis ez a rangpozíció szerinti sorrend! (Lásd a 2. sz. táblázatot!)

A feladatok relatív fontosságáról nyilatkozva a megkérdezett tanulók a rangsor élére "a gondolkodás, értelem fejlesztését" helyezték, a második helyre az "egy jó szakma elsajátítását". Szakközépiskoláról lévén szó, érthető – sőt természetes – a jó szakma elsajátításának fontossága; mindössze két tanuló nem tartotta ezt fontosnak. Ezt követően "az anyanyelv megfelelő elsajátítása", az "egyéni képességek fejlesztése" és az "idegen nyelvek megtanítása" volt fontos számukra. A felnőttek az első helyre az "egyéni képességek fejlesztését" rangsorolták, második helyre a "tisztességre, erkölcsre nevelést". A szülők, nagyszülők körében harmadik helyen áll "a gondolkodás, értelem fejlesztése". (Emlékeztetőül: a tanulók ezt tartották a legfontosabbnak – s ebben a számban a fölmérésben részt vett mind a 99 tanuló állásfoglalása benne van!) "Az anyanyelv megfelelő elsajátítását" a felnőttek is fontosnak tartják, a negyedik helyre rangsorolták, míg az ötödik helyet az "egy jó szakma elsajátításának" juttatták.

Itt is a rangsor végére került a "vallásos nevelés", a "politikai, állampolgári nevelés" és a "magyar nemzeti hagyományok megismertetése". A felnőttek úgy látták, hogy a legkevesebb figyelmet a "játék, szórakozás, kellemes elfoglaltság", a "szexuális nevelés" és a "politikai, állampolgári nevelés" érdemli.

Az általam összeállított 2. sz. táblázat valójában két táblázatot foglal magába, ugyanis külön-külön megvizsgáltam azt, hogy "akiknek fontos" egy feladat megvalósítása, azoknak mennyire fontos. Ennek értéke mindegyik feladat mellett a második sorban van feltüntetve és a pontszám mellett zárójelben, hogy hány fő tartotta "nagyon fontos"-nak. Kiszámoltam ugyanannak a feladatnak az osztályokra vetített átlag-pozíciószámát is. (Az idézett tanulmány csak az egészre vonatkozó adatokat közli.) Érdekessége ennek a táblázatnak, hogy 12 esetben az "összes" véleménye –

ami a helyezési számot illeti – egybeesik azokéval, "akiknek fontos" volt valamely feladat kedvező megítélése. Pl.: a "vallásos nevelést" azok is az utolsó helyre tették, akiknek fontos; a "politikai, állampolgári nevelést" szintén mindegyik változat az utolsó előtti helyre rangsorolta, de ugyanez a helyzet a 18. helyre rangsorolt "magyar nemzeti hagyományok megismertetésével" is. (A tanulóközösség viszonylagos egyöntetűsége – homogén volta – mutatkozik meg ebben a "véleménykülönbségben" is.) A legnagyobb eltérést a "megfelelő étkeztetés, napközi ellátás" feladat esetében tapasztaljuk. (Figyelemfelkeltő!) Az "akiknek fontos" kategóriában a 11. helyre került, az "összesenben" a 15-re. A pozíciópont különbség: 3,72 – igen nagy. A megfelelő étkeztetés kérdésében a tanulók 68%-a foglalt ily módon állást.

2. táblázat.

A feladatok egymáshoz viszonyított rangsora és rangpozíciója.
(Legfontosabb= 1., legkevésbé fontos= 20.)

	tanulók		felhőttek*	
	összesen	jó tanulók		
1. A gondolkodás, értelem fejlesztése	2,66	1,86	7,41	(2.)
	2,66 (99)	1,86		
2. Egy jó szakma elsajátítása	4,59	4,80	8,39	(5.)
	4,35 (97)	4,80		
3. Az anyanyelv megfelelő elsajátítása	5,11	6,00	8,18	(4.)
	4,58 (95)	5,42		
4. Egyéni képességek fejlesztése	8,19	5,60	7,23	(1.)
	6,54 (87)	4,57		
5. Idegen nyelvek megtanítása	8,88	8,33	9,49	(8.)
	8,46 (95)	8,33		
6. Mozgás és sportolási lehetőség	9,46	9,06	11,77	(13.)
	9,08 (96)	8,28		
7. Tisztességre, erkölcsre nevelés	9,58	11,66	7,72	(3.)
	8,66 (89)	9,58		
8. Tudományos ismeretek átadása	9,78	10,66	10,31	(10.)
	9,06 (92)	10,66		
9. Felkészítés a továbbtanulásra	10,11	10,33	9,28	(7.)
	9,14 (89)	7,91		
10. A haza szeretetére nevelés	10,30	15,33	11,48	(12.)
	8,87 (82)	10,00		
11. A közösségi szellem fejlesztése	10,94	10,40	13,54	(17.)
	9,87 (88)	6,90		
12. Rendre, fegyelemre nevelés	11,15	11,46	8,53	(6.)
	9,81 (85)	9,33		
13. Másokkal való együttműködésre nevelés	11,71	10,53	11,81	(14.)
	10,30 (85)	8,16		
14. Szeretetteljes bánásmód	12,13	9,13	10,28	(9.)
	10,66 (84)	7,46		
15. Megfelelő étkeztetés, napközi ellátás	13,49	12,00	13,39	(15.)
	9,77 (68)	10,90		
16. Játék, szórakozás, kellemes elfoglaltság	13,83	12,13	14,99	(18.)
	12,43 (81)	10,92		
17. Szexuális nevelés	14,81	6,33	16,14	(19.)
	13,18 (74)	13,88		
18. Magyar nemzeti hagyományok megismertetése	15,51	16,80	10,96	(11.)
	13,62 (69)	12,00		
19. Politikai, állampolgári nevelés	16,19	16,53	17,79	(20.)
	13,71 (63)	12,57		
20. Vallásos nevelés	17,98	18,26	13,44	(16.)
	14,28 (34)	11,33		

* Forrás: Halász Gábor: Mit vár a társadalom az iskolától?, Új Pedagógiai Szemle 1991/6.

Még érdekesebb eltéréseket kapunk, ha a 3. osztályos tanulók köréből kiemeljük a jó tanulókat (3,7-5 átlag között). Mindössze 15 ilyen tanuló vett részt a fölmérésben, kitűnő nincs közöttük. (Lásd a 2. sz. táblázatot.) Az természetesnek fogható fel, hogy a jó tanulók "a gondolkodás, értelem fejlesztését" még fontosabbnak tartják, – jelzi ezt a pozíciószám: 1,86 a 2,66 ellenében.

Erősödött az "egyéni képességek fejlesztése" pozíciója, gyengült viszont a szakmai képzés fontosságának megítélése. Nem kapott igazán jó minősítést az "idegen nyelvek megtanítása". A továbbtanulásra való felkészítést pedig megelőzi a "megfelelő étkeztetés" és a "szeretetteljes bánásmód". Sokkal kedvezőbben ítélik meg a "közösségi szellem fejlesztését", a "másokkal való együttműködésre nevelést" és a "szeretetteljes bánásmódot", mint a többiek. Ez a határozott véleményformálás arra mutat, hogy a jó tanulók jó közösségben tudják elképzelni munkájukat, erős bennük a segítő szándék, valamint az egyéni boldogulási vágy – de nem önző módon érvényesítve, hanem együttműködve és megértéssel övezetten.

Szemükben valamelyest csökkent az anyanyelv presztízse – nyilván nincsenek (vagy nem föltűnőek) nyelvi gondjaik! A "tudományos ismeretek átadása" számukra is kevésbé fontos. Vajon miért? – nem gondolkoztak még el a tananyag-tudomány-ismeretterjesztés-haladás viszonyrendszerén? Vagy a tananyagot tudományos ismeretek közléseként fogják fel, és sokallják!? Őszinteségük felhívja a figyelmet munkánk, illetve a tananyag (tankönyvek!) hiányosságaira. Ez a tény is alátámasztja: nem igazán fontos célkitűzésük a továbbtanulás. Nagyon zuhan ezen a pozíciólistán a "tiszteességre, erkölcsre nevelés", ami arra mutat, hogy a jó tanulók ezt a feladatot inkább az iskolán kívül látják jól megoldhatónak és nagyon fontosnak. (A 6-7. helyről a 12-13. helyre esett vissza.)

A vallásos nevelésről

A közzvéleményben és a tömegkommunikációban nagy visszhangot váltott ki a vallásos nevelésnek mint iskolai feladatnak az exponálása. Noha a felnőttek körében végzett felmérés adatai sem bizonyítják, hogy ez a nevelési terület *a ma iskolájában* igazán fontos lenne, mégsem hanyagolhatjuk el a kérdés megvizsgálását.

Tendenciájában mindenképpen erősödni látszik a vallásosság – vagy a vallás(os-ság) iránti érdeklődés, s így tárgyilagosan számolnunk is kell vele. Az országos tanügyi közzvéleménykutatás adatai szerint a felnőttek 28%-a tartja "nagyon fontosnak" a vallásos nevelést, tanulóinknak 7,51%-a. A felnőttek esetében a "nagyon fontos" és a "kevésbé fontos" aránya együtt: 62,7%. Tanulóink körében ez az arány: 36,2%. Az iskolai fölmérésben részt vevő tanulók körében ez a szám: 17,88. Az "akiknek fontos" pozíciószáma pedig: 14,28.

A vallásos nevelést (nem tudjuk, hogy ezen a vallási ismeretek átadását, pl. a Biblia ismertetését, kulturális hatását, vagy mást értenek-e?) 34 tanuló jelölte meg. Megoszlásuk egy vonatkozásban nagyon tanulságos s talán tendenciát jelöl: 23 elsős és csupán 11 harmadikos szerepel ezen a listán. Lakóhelyük szerint nem mutatnak eltérést: közülük 17 tanuló lakik városban, s ugyanennyi vidéken. A feladatok rangsorolásában a "vallásos" és "nem vallásos" tanulók között jellegzetes különbség nincs. Még az olyan feladatok megítéséjében sem találtam karakterisztikus eltérést, amelyek kapcsolatba hozhatók a vallásos neveléssel, mint pl.: a "tiszteességre, erkölcsre nevelés" vagy a "szeretetteljes bánásmód". Mindössze 16-an helyezték az 1-6. hely valamelyikére ezt a két feladatot, sőt néhányan még csak nem is jelölték.

Összegzés

Vázlatos vizsgálódásom (fölmérésem) nem az okokat kutatta, hanem tényeket igyekezett feltárni – egyetlen iskolában. E tények – és természetesen más jellegű tények – alapján a feladatmeghatározás akár kollektív, akár egyéni tervezését újólag elvégezhetjük.

Általában megállapítható, hogy a tanulók azoknak a feladatoknak a megvalósítását tartják elsődlegesnek, melyek révén egyéni képességeiket érvényesülni látják. Egyéni motivációik érthetőek, egyszersmind látnunk kell, hogy értékítéletük *jelentősen eltér* a felnőtt társadalom értékítéletétől. Ám nem szabad szem elől tévesztenünk azt sem, hogy a következő évtizedekben ők képezik majd a felnőtt társadalmat...

Ebben a fölmérésben valóságos pedagógiai feladatokról van szó, többnyire a hagyományos értékek közül válogatva. Ennek magyarázata az, hogy a pedagógiában nem lehet egyik napról a másikra mindent megváltoztatni – nincsenek meg hozzá a feltételek. Másrészt biztosítani kell a folytonosság elvének érvényesülését. Az értékmegőrzés és az értékátadás nehéz, felelősségteljes munkájában (különösen ami a hatékonyságot illeti) sokkal gyorsabb változásokat érhetünk el a pedagógiai módszerek tekintetében.

Ez a közvéleménykutatás-vizsgálódás "egyoldalú": a diákok szemszögéből méri azt, aminek megvalósítását a pedagógusoktól és a szülőktől (a társadalomtól) várjuk. Tehát nyilván más lenne a pedagógusok "rangsora". Ebből adódik: a velünk szemben támasztott igények szellemében, tevékenységünk hatékonysága érdekében érdemes megvizsgálnunk, megvitatnunk, hogy pedagógiai módszereink mennyire felelnek meg az "elvárásoknak" – vagy másképpen mondva: a korszerű követelményeknek.